

ОТЧЕТ ЗА ДЕЙНОСТТА
ПО „НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И КОНТРОЛ НА ХИВ И СПИ“
ЗА ПЕРИОДА 2017-2020 г.

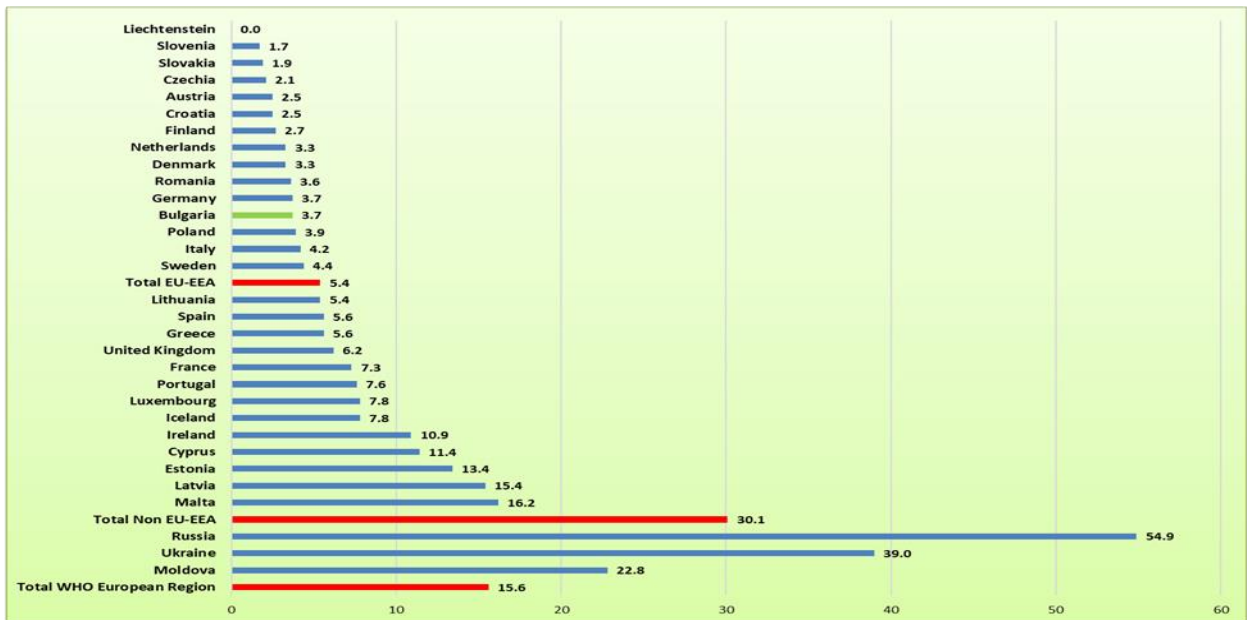
I. Актуални данни за епидемиологичното разпространение на ХИВ/СПИН в света, Европа и страната към края на 2019 г.

Въпреки усилията на световната общественост по данни на UNAIDS в края на 2019 г. броят на хората, живеещи с ХИВ наброява 38 милиона (31,6 милиона - 44,5 милиона), а общият брой на починалите от СПИН - свързани заболявания през 2019 г. е 690 хил. Близко 137 000 души са били диагностицирани с ХИВ в Европейския регион през 2019 г., включително 25 000 в ЕС / ЕИП. Данните показват, че през 2019 г. от общо живеещите с ХИВ/СПИН в света 25,4 милиона лица получават антиретровирусна терапия. Източник <http://www.unaids.org/>.

През последните 13 години България се намира на кръстопътя на две епидемии: епидемията от ХИВ сред лицата употребяващи инжекционни наркотици в Източна Европа и епидемията от ХИВ сред мъжете правещи секс с други мъже (МСМ) в Централна и Западна Европа.

В резултат на изпълнение на дейностите по Програмата България остава страна с ниско разпространение на ХИВ в общата популация. Според ECDC новорегистрираните случаи на ХИВ в България за 2019 г. представляват 3.7 на 100 000 население, при средно за ЕС/ЕИП 5,4 на 100 000. (Фигура 1)

Фигура 1. Честота на новорегистрираните случаи на ХИВ инфекция на 100 000 души население в Европейския регион за 2019 г. (Източник, 2020-2019 , ECDC/WHO, HIV/AIDS Surveillance in Europe)

През периода 1986 - 2020 г. в България са регистрирани общо 3 483 случая на инфекцирани с ХИВ. Годишният брой регистрираните случаи през 2017 г е 241 лица, през 2018 г е 311 лица, през 2019 е 258 лица и 199 лица през 2020 г. (Фигура 2)

Фигура 2. Регистрирани случаи на ХИВ-новорегистрирани по години, България, 1986-2020 г.

Източник: МЗ, Отдел "Промоция и профилактика", Дирекция „ПЗПБЗ”

Съотношението на инфектираните мъже и жени, от общия брой регистрирани лица в периода е 7:1, като тенденцията в последните години е за повишаване броя на

регистрираните нови случаи сред мъжете. През 2020 г. съотношението мъже/жени е 5:1. (Фигура 3)

Фигура 3: Разпределение по пол на регистрираните ХИВ – серопозитивни лица през периода 2010-2020 г.

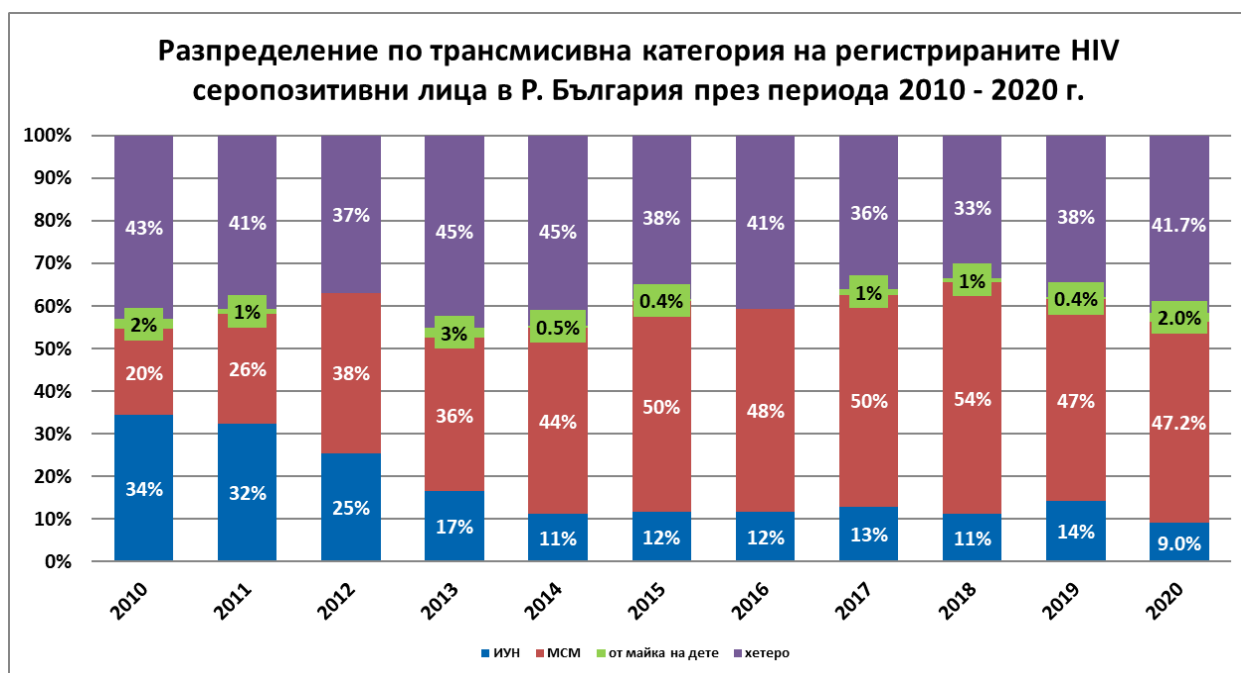

Източник: МЗ, Отдел "Промоция и профилактика", Дирекция „ПЗПБЗ“

Предаването на инфекцията, в средно 89% от случаите, е по сексуален път, като значителен дял от новорегистрираните лица съобщават за небезопасени хомо/бисексуалните контакти. Данните показват, че през 2011 г. едва 20% от новорегистрираните са сред МСМ групата, докато през 2020 г. те нарастват на 47.2%. В същия период данните показват, че намалява разпространението на ХИВ сред групата на интравенозните наркомани от 34 % през 2010 г. на 9 % през 2020 г.

Вертикалната трансмисия - майка дете за последните 11 години се движи средно между 0 и 3%, а през последните 4 години - между 0,4 и 2 %. Това е един от успехите на националната програма, която наложи през годините повишаване на изследването за ХИВ сред бременните жени и профилактика на ХИВ позитивните бременни с антиретровирусни медикаменти. (Фигура 4)

Фигура 4. Разпределение по трансмисивна категория на регистрираните ХИВ-позитивни лица през периода 2010-2020 г.

Източник: МЗ, Отдел "Промоция и профилактика", Дирекция „ПЗПБЗ“

След 2012 г. най-засегната е възрастовата група 30-39 г., следвана от групата на лицата 20-29 г. Продължава тенденцията новорегистрираните случаи да са предимно лица с временно или постоянно местожителство в големите градове. (Фигура 5)

Фигура 5. Разпределение по възраст на новооткритите лица с ХИВ през периода 2010 - 2020 г.

Източник: МЗ, Отдел "Промоция и профилактика", Дирекция „ПЗПБЗ“

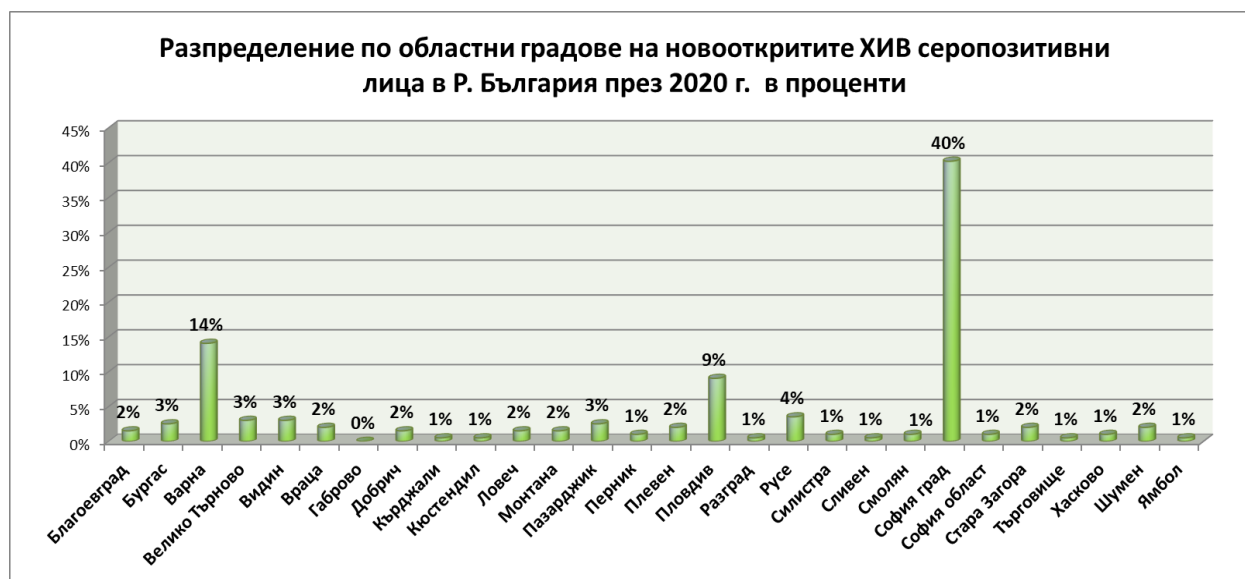
Основните приоритети на трите Национални програми в периода 2004-2008 г., 2009-2015 г. и 2017-2020 г., са разширяване на обхвата на услугите по анонимно, доброволно

консултиране и изследване за ХИВ, запазване на обхвата на превенцията и недопускане на епидемия от ХИВ сред общото население и групите в най-висок риск: лица, инжекционно употребяващи наркотици (ИУН); мъже, които правят секс с мъже (МСМ); маргинализирани етнически общности в риск; лица, лишени от свобода; лица, предлагащи сексуални услуги, и техните клиенти; лица, търсещи и получили международна закрила, мигранти и мобилно население; млади хора, деца и млади хора в риск; хора, живеещи с ХИВ, и техните партньори и близки.

В резултат на предоставяните услуги в страната се постигна устойчиво задържане на ниското ниво на болестност от ХИВ - под 1% сред общото население и недопускане развитие на концентрирана епидемия сред групите в най-висок риск.

Разпределението на случаите на новооткритите ХИВ серопозитивни лица по местоживееене е представено на Фигура 6.

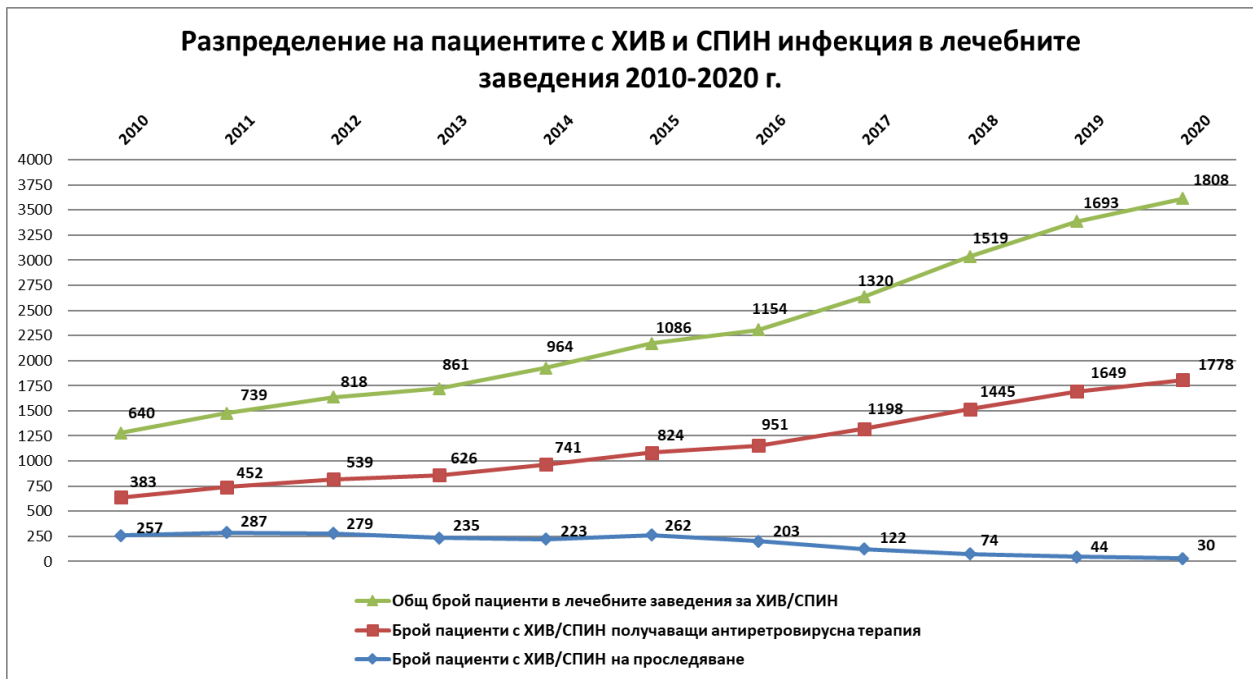
Фигура 6. Разпределение по областни градове на новооткритите ХИВ серопозитивни лица в Р. България през периода 01.01-31.12.2020 г. в проценти.

Източник: МЗ, Отдел "Промоция и профилактика", Дирекция „ПЗПБЗ“

През 2020 г. общо 1 808 пациенти са били наблюдавани или лекувани в лечебните заведения за ХИВ. (Фигура 7)

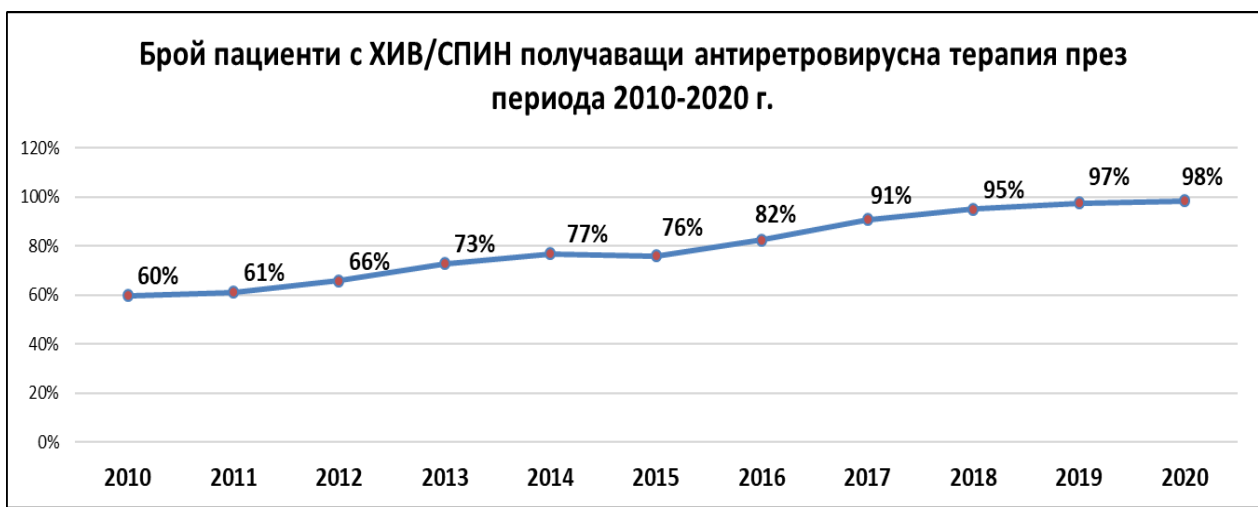
Фигура 7. Разпределение на пациентите с ХИВ и СПИН инфекция в лечебните заведения през периода 2010-2020 г.

Източник: МЗ, Отдел "Промоция и профилактика", Дирекция „ПЗПБЗ“

От тях 98% (1 778) са получавали антиретровирусно лечение. (Фигура 8)

Фигура 8. Брой пациенти с ХИВ/СПИН получаващи антиретровирусна терапия през периода 2010-2020 г.

Източник: МЗ, Отдел "Промоция и профилактика", Дирекция „ПЗПБЗ“

В резултат на своевременната диагностика и прилагано лечение от тях с неоткриваем вирусен товар са 84%, което отговаря на международните стандарти за успешно лечение.

В изпълнение на дейностите по Програмите и в резултат на предоставяните услуги в страната се постигна устойчиво задържане на ниското ниво на болестност от ХИВ - под 1%

сред общото население и недопускане развитие на концентрирана епидемия сред групите в най-висок риск.

II. Работа сред рискови групи

Функционират 17 мобилни медицински кабинети за предоставяне на нископрагови услуги сред рискови групи на терен. (Фигура 9)

Фигура 9. Карта за кабинети за нископрагови услуги.

Мрежа за предоставяне на услуги по анонимно и бесплатно изследване и консултиране за ХИВ

В Регионалните здравни инспекции в страната функционират 13 Кабинета за бесплатно и анонимно консултиране и изследване за ХИВ (КАБКИС). В тези кабинети се извършва предтестова и следтестова консултация и изследване за ХИВ и други СПИ от подготвени медицински специалисти, както и здравнообразователни беседи за повишаване на информираността по проблемите на ХИВ/СПИН.

Услугите, които се предоставят по Националната програма по превенция и контрол на ХИВ и СПИ са доброволни, безплатни и анонимни, подходите съответстват на международните стандарти за качество и защита на човешките права и отговарят на специфичните нужди на всяка група. Основният начин за достигане до уязвимите групи е чрез работа на терен като услугите се предоставят там, където хората от целевите групи живеят или работят.

Националната програма по превенция и контрол на ХИВ и СПИ (2017-2020) е обезпечила дейности по превенция на ХИВ и СПИ сред рисковите групи на територията на 13 области чрез функционирането на КАБКИС в РЗИ.

Изследвани за ХИВ и узнали своя резултат са 6305 лица, раздадени са 59 347 презервативи и 12 535 здравно-образователни материали.

През периода 2017-2019 г. неправителствени организации в области София-град, Бургас, Варна, Пловдив и Стара Загора осъществяват дейности по превенция и контрол на ХИВ и СПИ сред рискови групи.

Таблица 1. Брой лица достигнати с услуги.

Индикатор	2017*	2018**	26.06.2019- 26.06.2020***
Брой лица от уязвимите групи, достигнати с нископрагови услуги (ОБЩО)	7 825	2 239	17 454
Инжекционно употребяващи наркотици (ИУН)	2 821	667	6 667
Предлагащи секс услуги (ПСУ)	806	484	1 962
Хора, живеещи с ХИВ (ХЖХИВ), техни партньори и близки	286	78	93
Мъже, които правят секс с мъже (МСМ)	3 912	1 010	8 732
Брой лица, получили консултиране и изследване от екипи на НПО и узнали своя резултат (ИУН, ПСУ и МСМ)	2 289	813	6 448
*Данните за 2017 г. се отнасят до периода 01.01-15.05.2017г., извършени от НПО (6 НПО сред ИУН, 3 НПО сред ПСУ и 4 НПО сред МСМ), работещи по Програма "ТКХС", финансирана от Глобалния фонд за борба срещу СПИН, туберкулоза и малария			
**Данните за 2018 г. се отнасят за 2 НПО от областите Варна и Стара Загора, изпълнявали дейности в периода юли-ноември в рамките на НППКХС (2017-2020)			
*** Данните за периода 26.06.2019 - 26.6.2020 г. се отнасят за дейността на 4 НПО (области Бургас, Варна, Пловдив и София-град), изпълняващи дейности по НППКХС (2017-2020)			

Данните от информационната система по Програмата за превенция и контрол на ХИВ и сексуално предавани инфекции показват ,че изследваните за ХИВ в МЛС през 2017 г. са 489, през 2018 г. – 520 лица, през 2019 г. – 489 лица и през 2020 г. – 40 лица.

С приетата Наредба №47 за условията и реда за изследване, съобщаване и отчет на заразеност с вируса на синдрома на придобитата имунна недостатъчност, Министерство на здравеопазването регламентира условията и редът за изследване, съобщаване и отчет на заразеност с вируса на синдрома на придобитата имунна недостатъчност (ХИВ).

Основните цели на изследването за заразеност с ХИВ са:

- намаляване на риска от разпространение на ХИВ;
- ХИВ инфектираните лица да узнаят своя статус и да получат своевременно лечение, грижи и подкрепа;

- осигуряване на своевременно консултиране и изследване на партньорите на ХИВ инфектираните лица.

Общ брой на изследваните през 2017 г. е 312 123, 2018 г. е 324 125, 2019 г. е 340 804 и през 2020 г. 273 903 лица.

Създаване на подкрепяща среда за устойчив национален отговор на ХИВ и сексуално предаваните инфекции в България и надграждане на мрежите и партньорствата с активното участие на Национален съвет за превенция на СПИН, туберкулоза и сексуално предавани инфекции, Регионалните здравни инспекции и общините и гражданското общество е една от основните задачи на Националната програма за превенция и контрол на ХИВ и СПИ.

Годишно се провежда национална АНТИСПИН кампания. Кампанията се реализира в рамките на Националната програма за превенция и контрол на ХИВ и СПИ на Министерството на здравеопазването, в партньорство с регионалните здравни инспекции, общини, неправителствени организации, учебни заведения, читалища, социални институции и медии. Те включват дейности по повишаване на обществената осведоменост по отношение на начините за предаване и предпазване от ХИВ и други сексуално предавани инфекции и се мотивират хората към отговорност към собственото здраве и към здравето на партньора и се провеждат четири пъти годишно по случай 14.02.2016 г. – Св. Валентин – национална АНТИСПИН кампания, Третата неделя на м. май - Ден за съпричастност със засегнатите от ХИВ/СПИН, 1-ви декември Световен ден за борба срещу СПИН, лятна АНТИСПИН кампания, която продължава един месец.

През периода 2017 - 2020 г. са проведени над 2480 кампанийни дейности - беседи, викторини, видеообразователни филми, онагледена мултимедийна презентация на място за ученици и деца, настанени в институции свързани с превенция на сексуално предавани инфекции и репродуктивно здраве; общият брой участници в кампанийните дейности са 203 391; обучени са 48 134 ученици и деца от институции в училища, читалища, младежки клубове по теми свързани с безопасен секс и превенция на ХИВ и сексуално предавани инфекции (СПИ), превенция на употребата на наркотици; раздадени са 287 573 презервативи; раздадени са 167 054 здравно-образователни материали; изследвани са 10 783 лица за ХИВ и сексуално предавани инфекции на терен и в КАБКИС.

III. Осигуряване с диагностикуми

Със средства на МЗ ежегодно се осигуряват диагностикуми и консумативи за диагностика на СПИН, вирусни хепатити В и С и сифилис. Същите се предоставят на:

- Национална референтна лаборатория по ХИВ и Национална имунологична лаборатория - диагностикуми и консумативи за диагностика на ХИВ и за вирусологичен и имунологичен мониторинг на пациенти с ХИВ;
- Националната имунологична лаборатория - за имунологичен мониторинг на пациенти с ХИВ.
- Национална референтна лаборатория „Хепатитни вируси" - диагностикуми и консумативи, необходими за диагностика на вирусни хепатити В и С;
- Национална референтна лаборатория „Микози и сексуално предавани инфекции" - диагностикуми и консумативи, необходими за диагностика на сифилис, гонорея и урогенитална хламидийна инфекция;
- Национален център по наркомании - диагностикуми и консумативи, необходими за диагностика на ХИВ, вирусни хепатити В и С и сифилис.
- Регионални здравни инспекции - диагностикуми и консумативи, необходими за диагностика на ХИВ, вирусни хепатити В и С и сифилис.

Осигуряването на диагностикуми и консумативи за диагностика на ХИВ- инфекция, сексуално предавани инфекции и вирусни хепатити за нуждите на страната е важен елемент в осъществяването на дейностите по превенцията, започване на лечението и мониторинга на антиретровирусната терапия и основа на провеждане на успешен контрол на заболяванията.

IV. Обучения

През периода 2017-2018 с указателно писмо до РЗИ е разпоредено провеждане на обучения на медицинските специалисти от лечебните заведения в страната на теми: Съвременни епидемиологични, патогенетични и клинични характеристики на ХИВ. Професионален риск от заразяване с ХИВ, превенция и постекспозиционна профилактика. През 2018 г. са проведени 2 обучителни курса на 74 медицински специалисти от отделенията за пациенти с придобита имунна недостатъчност.

Световната банка през 2016 г. е направила оценка за необходимите инвестиции за запазване на постигнатите резултати в превенцията и контрола на ХИВ в страната „Оптимизиране на инвестиции в България за отговор на ХИВ“.

<http://documents1.worldbank.org/curated/en/517821521493666204/pdf/Optimizing-Investments-in-Bulgaria-s-HIV-Response.pdf>

V. Заключение.

Постигнати резултати:

1. Задържане на ниското ниво на болестност от ХИВ в страната - под 1%.
2. Задържане на по-ниско ниво на новорегистрираните случаи на ХИВ в България спрямо средното за ЕС/ЕИП (за 2019 г. за страната се регистрират 3,7 на 100 000 население, докато за ЕС/ЕИП са 5,4 на 100 000)
3. Своевременна диагностика и достъп до лечение има всяко ХИВ позитивно лице със статут на български граждани с потвърден резултат от Националната референтна лаборатория по ХИВ, като на 98% от случаите е осигурена антиретровирусна терапия.